

Tablice – pamięć wiecznie żywa – część II

Profesor Stanisław Pelczarski

21 marca 2013 roku minęła 105 rocznica urodzin Stanisława Pelczarskiego – inżyniera mechanika, specjalisty w zakresie odlewnictwa, profesora Akademii Górniczo-Hutniczej. Profesor był jedną tych osób, które w dowód wybitnych zasług uhonorowano tablicą pamiątkową. Z okazji rocznicy urodzin warto przypomnieć postać prof. Stanisława Pelczarskiego i przedstawić jego zasługi dla rozwoju nauki oraz wspomnieć o tym, co zadecydowało o Jego wyjątkowej pozycji w historii AGH.

Stanisław Pelczarski urodził się 21 marca 1908 roku we Lwowie w rodzinie urzędniczej. Uczęszczał do IV Gimnazjum im. H. Sienkiewicza w Krakowie. W 1927 roku rozpoczął studia na Politechnice Lwowskiej, uzyskując w 1934 roku dyplom inżyniera mechanika w grupie technologicznej ze stopniem celującym. W 1933 roku – jeszcze przed zakończeniem studiów – rozpoczął pracę zawodową. Początkowo pełnił obowiązki asystenta, a następnie starszego asystenta w Katedrze Technologii Metali Politechniki Lwowskiej. W tym też okresie opublikował w dwutygodniku „Czasopismo Techniczne” dwie prace. Jedna z nich nosiła tytuł „Badania żeliwa z punktu widzenia metaloznawcy i konstruktora”. Po bezskutecznym ubieganiu się o stypendium naukowe z Funduszu Kultury Narodowej, w 1935 roku rozpoczął pracę w przemyśle. Najpierw w Hucie „Zgoda” w Świętochłowicach, jako asystent i doszedł do stanowiska kierow-

nika odlewni. W 1939 roku Rada Wydziału Mechanicznego Politechniki Lwowskiej zaproponowała mu objęcie stanowiska zastępcy profesora w Katedrze Technologii Metali, czyli tej, z którą już wcześniej był związany. Jednakże propozycji tej nie przyjął, gdyż pragnął przed rozpoczęciem działalności naukowej nabyć większego doświadczenia w pracy, w przemyśle.

Po wybuchu II wojny światowej przeniósł się do Krakowa. Z początkiem 1940 roku został doradcą technicznym Fabryki Maszyn i Odlewni „Kryzel i Wojakowski” w Radomsku. Przez rok był więziony przez Niemców, po czym powrócił na stanowisko kierownika odlewni. Po wyzwoleniu i upaństwowieniu fabryki, od 14 kwietnia 1945 roku został jej dyrektorem. W 1947 roku otrzymał propozycję objęcia Katedry na Wydziale Mechanicznym Politechniki Gdańskiej, lecz spotkało się to ze sprzeciwem władz przemysłowych. Od dnia 1 lipca 1948 roku został służbowo przeniesiony na stanowisko dyrektora Fabryki Odlewów Zakładów H. Cegielskiego w Poznaniu. W latach 1951–1952 pełnił równocześnie funkcję głównego metalurga w Centralnym Zarządzie Przemysłu Taboru Kolejowego „Tasko”. W latach swojej pracy w przemyśle, pracował głównie nad polepszeniem i badaniem odlewów. W Hucie „Zgoda” doprowadził do opanowania produkcji walców hutniczych oraz polepszenia jakości skomplikowanych odlewów na sprężarki amoniakalne. Praca ta owocowała kolejnymi publikacjami. Z kolei w Radomsku pracował nad unowocześnianiem technologii odlewniczej i uruchomieniem produkcji wysokiej jakości utwardzonych walców młyńskich. W Zakładach H.

Cegielskiego pracował nad wprowadzeniem żeliwa wysokojakościowego do odlewania ciężkich odlewów, za co w 1951 roku otrzymał zespołową nagrodę państwową III stopnia. W okresie powojennym do 1952 roku był m.in. członkiem Komisji Odlewniczej Polskiego Komitetu Normalizacyjnego (PKN), przewodniczącym podkomisji środków produkcji PKN (1948–1950), doradcą Zakładów Budowy Maszyn „Zgoda” w zakresie produkcji walców hutniczych i członkiem Komisji Walców. W 1951 roku z jego inicjatywy powstało czasopismo naukowo-techniczne „Przegląd Odlewnictwa”. Wszedł też w skład pierwszego Kolegium Redakcyjnego. Od początku istnienia czasopisma prowadził dział mechanizacji i automatyzacji odlewnictwa. W pierwszych latach po wojnie był też jednym z najczęściej publikujących autorów. W ten sposób przyczyniał się do poszerzenia zasobu wiedzy z zakresu odlewnictwa.

Od 1952 roku związany był całkowicie z pracą uczelnianą. Od 1 lipca 1952 do 1 marca 1958 roku pracował w Instytucie Odlewnictwa Ministerstwa Przemysłu Ciężkiego w Krakowie na stanowisku wicedyrektora ds. naukowych. Równocześnie od roku akademickiego 1951/52 wykładał na nowo utworzonym Wydziale Odlewnictwa Akademii Górniczo-Hutniczej przedmioty: organizacja i zarządzanie w odlewniach, maszyny i urządzenia odlewnicze oraz dźwigi i przenośniki. Od dnia 1 marca 1953 roku objął kierownictwo Katedry Maszyn i Urządzeń Odlewniczych. W 1955 roku uzyskał nominację na docenta, w 1965 roku został profesorem nadzwyczajnym, a w 1974 roku profesorem zwyczajnym na Wydzia-

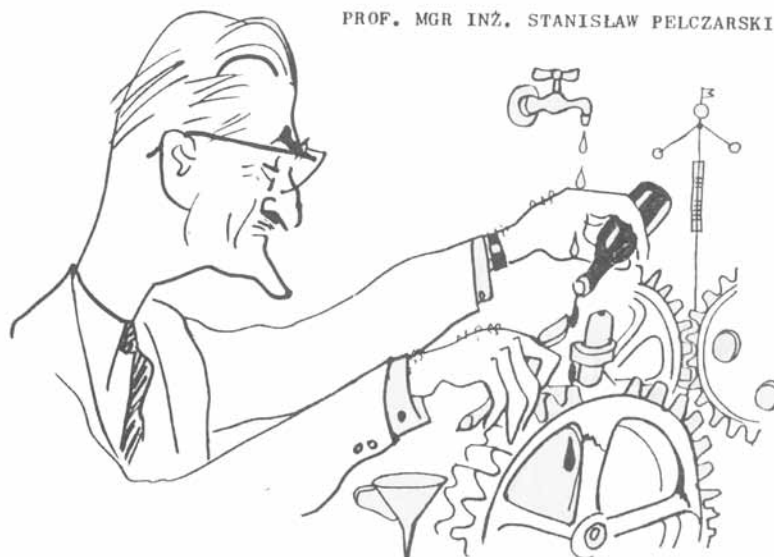
fol. Hieronim Stęski

le Odlewnictwa. W latach 1962–1966 (przez dwie kadencje) pełnił funkcję dziekana Wydziału. Ponadto był przewodniczącym Senackiej Komisji ds. Młodzieży (1958–1960). W czerwcu 1966 roku Rada Wydziału zwróciła się do Rektora AGH o powołanie prof. S. Pelczarskiego na Pełnomocnika Rektora ds. Budowy Nowego Pawilonu Wydziału, co spotkało się z akceptacją.

Był niezwykle cenionym i lubianym wykładowcą oraz nauczycielem. Kierował realizacją około 100 dyplomowych prac magisterskich i inżynierskich. Stał się wychowawcą licznej kadry oraz inicjatorem wielu prac naukowych swoich współpracowników. Był promotorem 7 ukończonych przewodów doktorskich, a także opiniodawcą rozpraw doktorskich i habilitacyjnych.

Z chwilą objęcia katedry jego zainteresowania zwróciły się w kierunku maszyn odlewniczych i mechanizacji odlewni w zorganizowanym przez niego i wyposażonym ośrodku naukowo-badawczym. Ośrodek ten rozrósł się do jedynej tego rodzaju specjalistycznej placówki w środkowej Europie i był zaczątkiem szkoły w dziedzinie badań roboczych procesów maszyn odlewniczych z wykształconym w niej personelem naukowym. Problem prawidłowego rozwoju konstrukcji maszyn odlewniczych przedstawił w pracy „Projektowanie maszyn odlewniczych w oparciu o analizę procesu technologicznego i studia pracy urządzeń”. Z szerokiego zakresu zainteresowań naukowych i dydaktycznych Stanisława Pelczarskiego można wyróżnić problematykę maszyn formierskich, a zwłaszcza narzucarek, strzelarek i nadmuchiwarek, procesów sporządzania mas formierskich oraz stosowanych w tym procesie mieszarek. Ścisłe współpracował z przemysłem odlewniczym. Był inicjatorem badań prototypów maszyn i urządzeń odlewniczych produkowanych w kraju, co prowadziło do doskonalenia i ustalenia właściwych charakterystyk technicznych.

Trzeba zaznaczyć, że jego dorobek naukowy i wydawniczy jest imponujący. Był autorem lub współautorem 6 patentów oraz 69 opublikowanych prac, w tym 2 monografii, 7 skryptów i 16 prac informacyjno-technicznych. Dorobek ten powiększa 20 niepublikowanych prac naukowo-badawczych, głównie zespołowych, w większości kierowanych przez niego i ważnych dla postępu oraz gospodarki narodowej, a także liczne ekspertyzy, opinie i referaty. W okresie pracy naukowej sprawował mnogie funkcje organizacyjne i społeczne. Był konsultantem biur projektów w zakresie projektowania konwertorów Tropenasa, doradcą i przewodniczącym Rady Naukowo-Technicznej Zakładów Metalurgicznych „Pomet” w Poznaniu, opiniodawcą i koreferentem

projektów rozbudowy odlewni i konstrukcji nowych maszyn odlewniczych, przewodniczącym „Komisji Mieszanej” do spraw rekonstrukcji ZM „Ursus”, oraz konsultantem Dolnośląskich Zakładów Metalurgicznych w Nowej Soli.

Od 1966 roku działał również w Polskiej Akademii Nauk, jako członek Sekcji Teorii Procesów Odlewniczych Komitetu Hutnictwa oraz przewodniczący Zespołu Mechanizacji i Automatykacji Procesów Odlewniczych. Sprawował wiele innych funkcji technicznych, organizacyjnych i społecznych. Należał i efektywnie działał w stowarzyszeniach technicznych: Stowarzyszeniu Inżynierów i Techników Mechaników Polskich, Stowarzyszeniu Inżynierów i Techników Przemysłu Hutniczego, Stowarzyszeniu Technicznym Odlewników Polskich. Pełnił funkcję przewodniczącego Koła Odlewników SIMP w Poznaniu, prezesa i wiceprezesa Zarządu Głównego STOP. W okresie sprawowania funkcji prezesa STOP (1965/67) pełnił rolę gospodarza 32. Międzynarodowego Kongresu Odlewników w Warszawie (1965). W 1962 roku został członkiem „The Institute of British Foundryman”. Odbił ponad 20 podróży zagranicznych. Już w 1939 roku brał udział w Międzynarodowym Kongresie Odlewniczym w Londynie, a po II wojnie światowej w Amsterdamie, Düsseldorfie, Liège, Pradze oraz innych specjalistycznych międzynarodowych i krajowych kongresach, targach i wystawach. Wyniki swoich prac, sprawozdania z podróży i zdobyte doświadczenia publikował głównie w „Przeglądzie Odlewnictwa”, w którym do końca życia, na stałe był jednym z redaktorów działowych. Publikował również w „Zeszytach Naukowych” i innych wydawnictwach AGH.

Jego naukowa i społeczna działalność zyskała dużą aprobatę i spotykała się z licznymi dowodami uznania. Był odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, srebrnym i złotym Krzyżem Zasługi. Był również wyróżniony złotymi i srebrnymi odznakami honorowymi STOP i NOT, srebrną odznaką „Za pracę społeczną dla Miasta Krakowa” oraz 1000-lecia Państwa Polskiego. Był dwukrotnie laureatem Nagrody Ministra Szkolnictwa Wyższego

Zmarł 10 września 1977 roku i został pochowany w Krakowie na cmentarzu Salwatorskim.

Na parterze Wydziału Odlewnictwa znajduje się tablica poświęcona profesorowi. Należy mieć nadzieję, że spośród wszystkich wyróżnień, nagród i zaszczytów najważniejsza jest poświęcona Mu tablica w Wydziale Odlewnictwa, który współtworzył i uczynił jednym z najważniejszych. Relief odlany w metalowej płycie przedstawia głowę Profesora, a obok widnieje napis:

PAMIĘCI

PROF. STANISŁAWA PELCZARSKIEGO

UR. 1908 – ZM. 1977

DZIEKANA WYDZIAŁU

ORGANIZATORA KIERUNKI MASZYN

ODLEWNICZYCH W AGH

SENIORA BUDOWY PAVILONU WYDZIAŁU

PREZESA STOP

PRZYJACIELE I WYCHOWANKOWIE

Niestety, ostatni wers napisu tak się spodobał nieznanemu „hobbyście”, że po prostu zniknął. Na ścianie widnieje tylko ślad po tym, że był.